

ВПРОВАДЖЕННЯ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ ЯК СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ у Пасічнянському НВК

Педагогіка
школи

УДК 37.017.4(477)

У статті розглядається проблема формування громадянина держави, наголошується на особливій ролі національного виховання у становленні особи як громадянина-патріота; зосереджується увага на козацькій педагогіці як складовій народної педагогіки; окреслюється важливість і необхідність звернення до витоків виховних ідеалів козацької педагогіки, відродження козацької виховної традиції; впровадження козацької педагогіки у виховний процес у Пасічнянському НВК як однієї з найефективніших систем на даному етапі національно-патріотичного виховання учнівської молоді.

Ключові слова: громадянин-патріот, народна педагогіка, козацька педагогіка, виховні ідеали і традиції, козацький клас, національно-патріотичне виховання.

Тетяна РУСА

Директор
Пасічнянського
НВК,
Старосинявського
району Хмельницької
області, переможць
обласного етапу
конкурсу „Директор
школи – 2014”

Проблема виховання громадянина постає перед людством тоді, коли виникла перша держава. Актуальною вона буде доти, поки держава існуватиме як соціальний інститут. Адже існує пряма залежність між державою і людиною. Якісно нову демократичну державу можуть створити лише свідомі громадяни, які люблять Україну, свій народ, націю й готові самовіддано служити їхнім інтересам. Тому національно-патріотичне виховання за-

ймає провідну роль у вихованні молодого покоління. Процес державотворення, національно-культурне відродження, оновлення і переосмислення життя в Україні вимагають нового бачення виховання учнівської молоді. У концептуальних засадах Державної програми „Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України” зазначено: „Мета сучасного освітнього процесу – не тільки сформувати необхідні компетенції, надати ґрунтовні знання з різних предметів, а й формувати громадянина, патріота; інтелекту-

ально розвинену, духовно і морально зрілу особистість, готову протистояти викликам глобалізації життя». [1]

Українська національна ідея проходить через усю педагогічну спадщину минулих епох. Вона в усі часи надихала багатьох освітніх діячів, педагогів на служіння своїй Вітчизні, рідному народові.

Саме дослідження витоків, становлення і розвитку національної системи виховання, вітчизняної педагогіки є першочерговою проблемою, від вирішення якої залежить вихід незалежної Української держави на сучасний рівень світових стандартів у галузі освіти й виховання.

На кожному етапі розвитку українське національне виховання вибрало кращі здобутки світової культури, акумульовані в народних традиціях і звичаях, що стверджують добро, любов, справедливість в усіх сферах життя. Правильно організоване національне виховання формує повноцінну особистість, індивідуальність, яка цінує свою національну й особисту гідність і честь. Так формується національний характер.

Головна мета національного виховання на сучасному етапі – передавання молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури народу, його національної ментальності, своєрідності світогляду й на основі цього формування особистісних рис громадянина України.

«Перебудова життя, – пише О. Вишневський, – а в царині освіти – навчально-виховного процесу – це, передусім, перехід до віри в інші ідеали, а відтак і до життя, зорієнтованого на них. Ідеал – це вічний, досконалий, але недосяжний взірець. Він є стимулом до особистої і громадянської діяльності, він живить наше буття, зміцнює моральні цінності, підтримує сумління. Сила ідеалу нездоланна, а тому «ідеалісти» легко переносять труднощі буденного життя». [2]

А от Г. Ващенко вважав, що ідеал не може бути постійним, він має вдосконалюватися. «Розв'язуючи питання про цілі виховання сучасної української молоді, ми мусимо раху-

ватися не лише з нашими традиціями, а й з тими завданнями, що ставить перед нами сучасне майбутнє, а також прийняти до уваги психічні властивості нашого народу як позитивні, так і негативні. Перші треба розвивати, другі усувати або принаймні ослаблювати». [3]

Сучасний загальнодержавний вияв цікавості до історії козацтва й зокрема до козацької педагогіки можна пояснити просто: іде пошук ідеалу, формування національної еліти, яка у своїй діяльності спирається на національний досвід державотворення.

Запорізьке козацтво стало справжнім феноменом патріотизму в історії України. Воно глибоко й різнопланово вплинуло на історичну долю українського народу, на формування національної свідомості. Багатовіковий визвольний козацький рух зумовив унікальне явище не лише східнослов'янської, а й світової культури – козацьку педагогіку.

У національній доктрині розвитку освіти (2002 р.) у розділі «Національний характер освіти і національне виховання» справедливо записано: «Освіта утверджує національну ідею, сприяє національній самоідентифікації, розвитку культури українського народу... Національне виховання є одним із головних пріоритетів, органічною складовою освіти». [4]

Тому саме сьогодні ми маємо унікальну можливість звернутися до витоків виховних ідеалів козацької педагогіки й відродити козацькі виховні традиції.

Козацька педагогіка – це частина народної педагогіки у вершинному її вияві, яка формувала в підростаючих поколіннях українців синівську вірність рідній землі, Батьківщині – незалежній Україні. Це народна виховна мудрість, що своєю головною метою ставила формування в сім'ї, школі і громадському житті козака-лицаря, мужнього громадянина з яскраво вираженою українською національною свідомістю і самосвідомістю.

Козацька педагогіка – це складова народної педагогіки, це наука про

виховання мужності, патріотизму, вірності, доброти, братерської взаємодопомоги, фізичної досконалості, віри у власні сили, можливості.

Сутність козацької педагогіки полягає в системі знань про закономірності формування світоглядних позицій українця, збагачення підростаючого покоління інформацією про здоровий спосіб життя, норми взаємостосунків, а також процес самодосконалення, самоосвіти.

Система козацького виховання для українського народу – історично важлива, адже вона становить одну з вагомих підвалин сучасної національної системи виховання.

Створена козаками педагогіка ввібрала в себе ідейно-моральний, емоційно-естетичний, психолого-педагогічний зміст богатирської епохи в житті наших пращурів, періоду Київської Русі.

Зміст, ідейно-моральний і естетичний потенціал козацької виховної мудрості втілюють у собі національну психологію, характер, світогляд, правосвідомість, мораль та інші компоненти національної самосвідомості, духовності народу.

Переконана, що поглиблення і примноження козацько-лицарських традицій в сучасних умовах сприятиме нарощенню зусиль державотворчого спрямування, піднесенню духовності як кожної особистості зокрема, так і всього суспільства в цілому.

Ми, педагоги, покликані вести просвітницьку роботу серед молоді з історії, культури, мистецтва, державної діяльності козацтва, прагнучи виховувати підростаюче покоління в національному дусі.

На це й орієнтують Укази Президента України, нормативні документи Міністерства освіти і науки України.

Тому є всі підстави стверджувати, що козацька педагогіка, яка дозовано впроваджується у Пасічнянському НВК, має давні традиції й дуже тісно пов'язана з ментальністю, національним характером українців є на даному етапі однією з найефективніших

систем патріотичного, національного виховання учнівської молоді.

Старосинявщина – край козацький, прославлений перемогою Богдана Хмельницького у Пилявецькій битві.

На виконання Указу Президента України від 21.01.2009 р. № 1219 «Про відзначення у 2009 році 360-ї річниці подій, пов'язаних зі створенням Української козацької держави», листів управління освіти і науки Хмельницької обласної державної адміністрації від 02.02.2009 р. № 70-3/9 та з метою реалізації обласного освітньо-модульного проекту «*Стежками козацької звитяги*» і на підставі рішення загальношкільного батьківського комітету від 15.12.2010 року та спільних зборів батьківського й учнівського колективів учнів 8 класу від 20.12.2010 року у Пасічнянському НВК створено козацький клас, розроблено *освітньо-модульний проект «Славу козацьку повік не забуваєм»*.

Виконання проекту спрямовано на активізацію національної свідомості, патріотизму підростаючого покоління, що є одним із пріоритетних напрямків діяльності дитячої громадської організації «Гарт».

Проект проводиться за участю педагогічного та учнівського колективів Пасічнянського НВК. До його реалізації та проведення залучаються громадські, військово-патріотичні організації, добровільці.

Мета проекту:

- залучення учнівської молоді до формування самосвідомості, самоповаги, національної гідності, ідентичності через вивчення історії України, козацтва, національного руху;
- формування навичок здорового способу життя, козацького гартування, пропаганди і створення християнсько-духовних козацьких принципів;
- долучення до волонтерських місій, пов'язаних зі створенням умов здорового способу життя, християнської моралі, українських традицій та звичаїв козацької звитяги;
- об'єднання активної молоді навколо ідеї відродження духовності,

патріотизму, шанування національної культури, історії і традицій українського народу, українського козацтва, створення козацької загальнонаціональної ідеї.

Завдання проекту:

- об'єднати зусилля всіх патріотів школи, району, області, України з метою залучення молоді до відродження святинь козацтва, покращення національного, патріотичного виховання;
- провести визначену Проектом соціально-виховну, патріотичну роботу з дітьми та молоддю;
- створити умови для самовираження особистості учня в різних видах діяльності, їх повноцінного, морального, психічного, фізичного, патріотичного та національного розвитку.

Учасниками проекту можуть бути:

- учнівська молодь (віком з 14 років);
- педагогічні працівники;
- викладачі вищих навчальних закладів.

Виконання проекту дасть змогу:

- забезпечити зростання самосвідомості, свідомості, патріотизму учнівської та студентської молоді, домогтися поєднання синтезу здобутків вищої школи, загальноосвітніх шкіл, громадських організацій в питаннях національно-патріотичного виховання;
- привернути увагу широкої громадськості до питань національно-патріотичного виховання молоді;
- консолідувати зусилля центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, навчальних закладів, установ та організацій у роботі з молоддю;
- оновити зміст військово-патріотичного й національного виховання учнівської та студентської молоді;
- підвищити рівень професійної компетентності у визначенні методів, форм, засобів, технологій навчання й виховання, залучення молоді до науково-дослідницької та пошукової роботи;

- пропагувати здоровий спосіб життя, формувати фізично здорову, загартовану молодь.

Під час підготовчого періоду із впровадження проекту *створена творча група*, до якої увійшли ініціатор проекту **Русий І. П.**, директор навчального закладу **Руса Т. В.**, класний керівник тоді ще 8-го класу **Корчевна Г. О.**, заступник директора з виховної роботи **Вітомська Л. С.** та редактор районної газети «Колос», член Національної спілки журналістів України **Козельський Я. Д.**, що визначила конкретні цілі й завдання. Почалася цілеспрямована теоретична підготовка: опрацьовано науково-методичну літературу з питань національно-патріотичного виховання; налагоджено співпрацю з ВНЗ (МАУП, Кам'янець-Подільським національним університетом, Хмельницькою гуманітарно-педагогічною академією) та громадськими організаціями (районною молодіжною громадською організацією «Гарт», районною організацією «Патріот України», Старосинявською спілкою ветеранів Афганістану, районною організацією українського козацтва); вчителю Русою Т. В., Семенюк Л. С., Кривицькою Г. М. розроблено програми елективних курсів «Доба козащини в українській літературі» та «Стежками козацької звитяги», які затверджені МОН України.

Щоб підготувати колектив до продуктивної роботи в проекті творча група, спираючись на останні досягнення педагогічної науки, передовий досвід інших шкіл та власні надбання, збирала ті раціональні зерна, які допоможуть у вирішенні проблеми національно-патріотичного виховання учнів.

Козацький клас – це дитяча організація, яка буде свою роботу на принципах добровільності, демократії, самоврядування. На чолі козацького класу стоїть курінний отаман. Поділ класу відбувається на рої. Керує роєм роєвий, курінний звітує на Загальній раді про виконану роботу протягом певного періоду.

Генеральний прапороносець відповідає за збереження прапора та

внесення й винесення його під час проведення лінійки.

Курінний отаман перевіряє, як виконується грамота (план) куреня. Допомагає скласти план роботи куреня. Нагороджує переможців конкурсів і змагань. Організовує різні походи, екскурсії, змагання.

Загальна Рада затверджує план роботи (з проведенням спортивних тренувань і змагань, екскурсій, походів, акцій, заходів, конкурсів, вікторин). Кожен рій має свою назву, відповідний знак-символ, девіз, пісню, що відрізняє його від іншого рою.

При організації роботи козацького класу намагаємося дотримуватися таких принципів:

- козацький клас – це впевненість у майбутньому;
- козацький клас – це життя за законами добра, довіри, взаємоповаги;
- козацький клас – це школа інтелекту, інтелігентності, толерантності;
- козацький клас – це клас, де планують фізично і психічно здорову особистість;
- козацький клас – це світ мрій і сподівань.

Козацька педагогіка як засіб виховання, вибрана не випадково, адже відомо, що доба козаччини в історії України залишила найпомітніший слід. Тому велику увагу приділяю вивченню історичних джерел, творів літератури, музики, образотворчого мистецтва на козацьку тематику. Саме така робота дає можливість поглибити знання дітей з історії розвитку українського козацтва, прилучає їх до культури рідного краю, сприяє патріотичному вихованню, осмисленню себе, своєї особистості, як частини великого українського народу; пробуджує національну свідомість, загартовує юних особистостей морально.

Залучення до реалізації проекту представників Українського козацтва в Хмельницькій області, Міжнародних козацьких організацій, зокрема козацтва української громади в Латвії на чолі з головою В. Лукашук,о,

депутатів обласної ради (Таєнчука В. П., Крота О. І.) та районної ради (Братанюка М. Г., Русого І. П.), голови села Палаги О. І., депутатів сільської ради дає змогу організувати роботу на якісно новому рівні.

Логічним завершенням кропіткої роботи I модуля проекту стала «Посвята в козаки», яка відбулася 14 червня 2011 року. Цьому передувала організаційний етап, який тривав протягом року. За цей період учні вивчали історію козацтва за працями Д. І. Яворницького, М. С. Грушевського, В. С. Степанкова та інших; розробляли, затверджували й виготовляли козацькі однострої та козацькі хоругви; проводили зустрічі з керівниками громадських козацьких організацій області, науковцями, дисидентами; гартували власне тіло й дух за допомогою виконання фізичних вправ, переконувались у необхідності вести здоровий спосіб життя.

Козацький клас веде свій літопис до якого вже вписані:

- Червень 2009 рік – участь у таборі на Пилявецькому полі в рамках обласного проекту «*Стежками козацької слави*».
- 2009–2010 роки – підготовчий період до створення козацького класу (вивчення історії козацтва, пошиття одностроїв, участь у спортивних змаганнях та конкурсах, зустрічі з видатними людьми ...).
- 14 червня 2011 року – урочиста посвята в козаки.
- Жовтень 2011 рік – участь у посвяті у козаки учнів I класу Старокостянтинівської ЗОШ № 7.
- 21–22 березня 2011 рік – участь у Міжнародній науково-практичній конференції «*Звичай Русі, що став козацьким*». Уклад Конституції республіки війська Запорозького (Конституція Пилипа Орлика) у місті Хмельницькому.
- 15 жовтня 2011 рік – участь у святкуванні 800-річчя фортеці у місті Збараж (Тернопільська обл.).
- Березень 2012 рік – екскурсійна поїздка в Державний історико-культурний заповідник «*Самчики*».
- Травень 2012 рік – участь в об-

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів (Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України 31.10.2011р. № 1243).
2. Вишенський О. Людиноцентризм як педагогічна проблема на тлі сучасних цивілізаційних процесів / О. Вишенський // Педагогічна думка. — 2008. — № 4.
3. Вашенко Г. Виховний ідеал / Г. Вашенко. — Полтава, 1994.
4. Закон України «Про вищу освіту» // Освіта в Україні. Нормативна база. — К., 2006.
5. Кремень В. Людиноцентризм в стратегіях освітнього простору / В. Кремень. — К.: Педагогічна думка, 2009. — 520 с.
6. Русова С. Націоналізація школи / С. Русова // Вибрані педагогічні твори. — К.: Освіта, 1996.

ласному етапі Всеукраїнської військово-патріотичної гри «Джура» (4 місце) (м. Хмельницький).

- Червень 2012 рік — екскурсійна поїздка в Музей Оноре де Бальзака в селі Верхівня (Житомирська обл.).
- Лютий 2012 рік — участь у брейн-ринзі на козацьку тематику між вищими навчальними закладами (м. Хмельницький).
- Травень 2013 — участь делегації козаків у святі Останнього дзвоника.
- Вересень 2013 — участь у святкуванні 365 річниці Пилявецької битви. Свято козацької звитяги «З твоєї пресвятої волі вівіки буде слава золота». [Отаман українського козацтва з м. Вінниці О. Білан, як кращим козакам, подарував коня.]
- Вересень 2013 рік — Науковий круглий стіл «Пилявецька битва» «Звитяги невмирущого відлуння» до 365-річниці битви під Пилявцями.
- 9 жовтня 2013 року — підсумок модуля «8 кроків до успіху», нагородження «Кращого козака і козаки» (Кривий О., Смольська І, Мороз Д., Удот А.).

Держава — витвір нації. «Національне виховання забезпечує кожній нації найширшу демократизацію освіти, коли його творчі сили не будуть покалічені, а, навпаки, дадуть оригінальні самобутні скарби задля вселюдського поступу: воно через пошану до свого народу виховує в дітях пошану до других народів і тим приведе нас не до вузького відокремлення, а до широкого єднання й світового розуміння між народними й національними спільнотами». [6]

Отже, творчо продовжуючи в сучасних умовах козацькі традиції і звичаї, молодь України виростатиме фізично здоровою, морально чистою й духовно багатою, віддану національним інтересам і загальнолюдським цінностям.

Татьяна Русая

Внедрение казачьей педагогики как составляющей национально-патриотического воспитания в Пасичнянском НВК

В статье рассматривается проблема формирования гражданина, отмечается особенная роль национального воспитания в развитии молодежи как граждан-патриотов; сосредоточивается внимание на казачьей педагогике как составляющей народной педагогики; очерчивается важность и необходимость обращения к истокам воспитательных идеалов казачьей педагогики, возрождения казачьей воспитательной традиции; внедрение казачьей педагогики в воспитательный процесс Пасичнянского НВК как одной из самых эффективных систем национально-патриотического воспитания ученической молодежи на современном этапе.

Ключевые слова: гражданин-патриот, народная педагогика, казачья педагогика, воспитательные идеалы и традиции, казачий класс, национально-патриотическое воспитание.

Tetiana Rusa

Implementation of Cossack pedagogies as a constituent part of national and patriotic upbringing in Pasichniansk EUC

The problem of forming a citizen of the Country is analyzed in the article, the attention is paid to a specific role of national upbringing in creation of a citizen-patriot; the attention is concentrated on Cossack pedagogies as a constituent part of people's pedagogies; significance and necessity is shown to turn attention to origins of Cossack pedagogies' upbringing ideals, revival of Cossack upbringing traditions; introduction of Cossack pedagogies into upbringing process in Pasichniansk NUC as one of the most effective systems on the contemporary stage of national and patriotic upbringing of youth students.

Key words: citizen-patriot, people's pedagogies, Cossack pedagogies, upbringing ideals and traditions, the Cossack class, national and patriotic upbringing.